

ניים". כל שהבאנו משמש כלי־נשק (בכלל זה היין שבו מרעילים והפעמונים שבהם מוזעקים) בהם נלחם אדם בנפשו ו/או בסוֹר־בבים אותו החל מן הימים בהם היה עליו להבקיע "גדודי מגדלים", "שערים וחומות" (43), "איומות ושקועות כמנהרות" (42) ב"עיר אויבת" ו"במערות" (62), בתפאורת "גלימות עתיקות". ו"העיר האויבת" נמצאת, כמובן, לא רק מחוץ לאדם ומסביבו אלא אף בתוכו ובלבו.

וכשאנו באים לבדוק על מה ולמה הזעיקה המשוררת את כלל כלי־הנשק האמורים ועל מה ולמה היא נלחמת בחירו־נפש מלחמות עבר והווה ואף מלחמות עתיד, אנו מוצאים, בתחום האישי: "וא? מתחיל אדם / לצאת מדעתו / ... אשה קטנה נושאת כליו / אומ־רים שהיא בתו" ("ואו מתחיל אדם", ע' 12). וגם: "וראית אותם מפים את בתך / וידעת את מי הם מכים / ... / שבעתיים הקפת תומות את ביתך / המלא חרדות מבפ־נים. / ופרצו סכינים וטרוף את בתך..." ("וראית אותם מכים את בתך", ע' 16). וגם "והוא הלך", שנביאהו כולו:

והוא הלך... / קרוב, על יד הים, / השליך את חפציו. // המים היו נמוכים, / כמו מעשיו, / שעה שהביט לתומו / אל תוך השנים / שהיו, בין השאר, גם חייו. // והוא הלך... / הדרך מלאה ציפרים / של פחד ותלאות; / פנים מתות. ארור ומגחך / עלה / במדרגות המוות הגדו־לות / ונת... // והוא הלך... / ולא הזעיק את המתים / לשוב לחיות. // שם, על אדמה דרוכה לבפות, / מול אופק זב איבה ורחמים, / השכיב את דמויותיו הישנות // והוא הלך... ("ע' 24).

ואם נפנה ל"היה קיץ אחר" (ע' 46), המלא סיוטים "עובדתיים", נוכל להחליף את ה"קיץ" ב"סתיו" ולקבל ב־8 השורות את האווירה בה חי חלק ניכר מציבורנו במהלך קרבות אוקטובר ואחריהם: "היה קיץ אחר. / לא גגה ומלא מפלות. / המוות לא אחר. / בא אות— / וציפרים חולות מעבר לגדר אחת / התחילו לעלות / אל קיץ עטוף בלהות / ודמים". ובסמוך לכך אנו מוצ־

כי הוא מלך

"כי הוא מלך" הוא קובץ שירים ראשון של המשוררת חדוה הרכבי. טיבו כמו גם בש־לותו מעיבים על קבצים רבים של משוררים ותיקים שבקעו עייפים כבר בצעירותם.

אין אנו יודעים אם עסקה המשוררת בתורות־הנסתר ואם שמעה כי נפש האדם עשויה להתגלות ליחיד־סגולה כחומר דק שקוף שצבעו כחול ולבן, אך בשיר־הפתיחה של ספרה אנו מוצאים כי "החשכה היתה כחולה. היין היה כחול / ... אפילו השמש / ... היה / כחול; אפילו השיכחה. / הכל היה כחול..." ("השכחה היתה כחולה", ע' 7); כי "הצי־פיה... כחלחלה... בפנימיותה" ("הציפיה", ע' 33); וכי "גלים צהובים... / הפכו... משי לבן / ... ובמקומם... שיחי־ / פרא שקופים... מכל הצבעים... / ... חיבקו נצח כחול... / הפך האופק הלבן... / צהב במלכות אחרת" ("היה עדיין", ע' 57). והחל מן השיר הרא־שון מתחזק והולך הרושם שאכן עוסקת המשוררת בשיריה באותה "מלכות אחרת", שהיא מלכות הנפש והמהות הפנימית של האדם כמו גם של הסובב אותו.

ועם זאת, ענין לנו כאן בבת־זמננו ובת־מקומנו, ששנים ארוכות לא נפתתה לרשום התחכמיות שיריות של אופנה זו או אחרת ולא נפתתה לרשום דבר מלבד האמת שאותה שמעה ובה חזתה, ושהיא כולה שלה. ומשום כך דווקא עולה לפנינו מתוך "כי הוא מלך" עדות למהלך חיינו כאן כציבור וכעם ששר־שיו בעבר ושגעונו בהווה ועצמת דמיו בע־תיד. ובמינוח "טכני" יותר: בשירים שלפ־נינו משמעויות החורגות מן האישי והפרטי של המשוררת אל הכללי והארצי שלנו בעבר ובהווה.

ואלה אמצעי השפה הפרטית והאישית שמש־מעם חורג אל הארצי והפללי: "עדת תני־נים", "אש ורמחים", "פגיונות", "כידונים", "מרכבות וחרמשים", "אש ויין ופתנים", "שלל צפעונים", "פעמונים", "אלות ושי־

* חדוה הרכבי: כי הוא מלך (שירים); הוצ־את מ. גיומן, 1974; 78 עמ'.

אכן, יש בקובץ גודש של פאתוס ואבזריי בימה חובקי-עולם, פאנוראמיים, מוזעזעים מוסדי-ארץ, וחשיפה גראנדיוזית צורמת בי חוסר צינעתה, באגוצנטריות שבה.

במקומות רבים מדי הורביץ גולש ונוהה אחר המלים המקסימות שלו. הן מפתות מאד, והן מצליחות להטותו מן השיר אל הרפבים מופשטים שקשה לפענחם אלא באי-לוג' רב ואנטי-שירי. נהייה זו אחר ציורים מקסימים ואקסטראוואגאנטיים, אחר צבעים וצללים, מגיעה לעתים לאבסורדים של כעין תרגילי לשון או מחשבה שאבד עליהם הי-כלת—מאז עמיחי, לפחות: "ויאיר את יאיר שואל לאן, לאן אתה הולך יאיר / ויאיר ליאיר משיב איני מצפה דבר ואני שמח / שאני כאן יאיר ריק ממועקה ואל תשאל..."

במקומות בהם הידק יאיר את השיר אל מושבו—הרם או השפל—הופכת שירתו תאוה לעין וחג בלב—כבשירי "סתר המדרגה" (ע' 127) ורבים משירי האהבה—לעדה, ליוניקה, ובכלל.

יאיר הורביץ מכיר בפיתוי, והוא מודה: "ואני מלים רושם כתנועה והמלים כחול / ליד ים נוקר בשרו, ים איננו אופל" וכו' (ע' 24). אלו אמנם מלים שלו, מלים של משורר תופס מאד, עולה על גדותיו בשפע אָנרגטי של תחושות ומראות שאינם באים לידי גמי-רה או לידי הגשמה (ומה פירוש "אופל", אם לא כך?).

בין כה וכה, נראה לי כי יש הרבה "התעמ' לות" ופיתוח-שיריים בשירים האלה, הרבה פעילות שרק חלק קטן ממנה פורה—למשורר או לקוראו.

צ.ג.

תפארת

הרומן "תפארת" נכתב בידי ולאדימיר נא' בוקוב רוסית לפני שנים רבות, אך בשנת

אים: "והם ראוננו. כך, / מרות וחצויות היינו. // נקלות, פרועות-שער, מנערות דימדומים מעינינו. // לילה תמים, בתוך עולם סולח ומחמיר, / לא סרו עינים ממראה חרוננו" ("והם ראוננו", ע' 49). והחרון, כנראה, הוא זה אשר בעטיו "נעוות את המים / בסכינים חדים חמים. / גאסוף את השמש / אל תוך פחים שחורים / גשפוך את ההרים / כאילו היו צעצועים מיובשים / שבורי ידיים / ומחר, כאשר זה את זה גאשים / לא נפקח עיניים" ("בוא לא נשאל מפני מה", ע' 70).

ואם ימצא מי שיירטע ויבקש מעט שקט ומעט סדרים "מינוריים", תזכיר לו המשור-רת כי "על סף דלתי רובצות / מלחמותי / פחד בחיקי / דם למראשותי / ואני, האלך בשנתי אל מתי?" ("על סף דלתי רובצות מלחמותי", ע' 66), וגם תבקש: "כסי על צלילות דעתך" ("לאט לאט מתכערים פניך", ע' 73), ותאמר "הרוח בא והחביא / את צלילות דעתי" ("אבל היתה שם", ע' 76), אף גם תודיע כי "שום קיסר ושום מלך / אינם קורעים את שמלותי / והם אינם יוד-עים מה פשר / קרקעית הים שבחיקי" ("בלילה הם באים", ע' 75).

א.ן.

שירי יאיר הורביץ

יאיר הורביץ נעשה משום-מה "נותן טון", או מסמל דרך מסוימת, בשירה הצעירה שלנו. יש עצמה בשירתו, יש בה כוח-ביטוי, עשייה משובחת בצבעים ובמלים ואוזן חדה לצלילים. יש בה גם פאתוס מסוים, אף שאין בטחון בכנותו והוא נראה לפעמים כמין מאנייריזום. על-כל-פנים, הרושם הכללי ראוותני מעט. הפאתוס האישי, הדראמטיות החגיגית ("מה מאד, מה מאד יפית. / השלום עליך כחופה פרושה..."), (89) יש בהם משום ניגוד לתוכן, שהוא אישי ולירי.

* ולאדימיר נאבוקוב: תפארת; תרגום: לא' דובב-רוזנבאום; עם עובד / ספריה לעמ' 198; 1974.

* יאיר הורביץ: שירים / 1960—1973; ספרי סימן-קריאה, 1974; 165 עמ'.